

Avoim korkeakoulu ja etäopetus

Hyppönen, Kari. 1982. Avoimen korkeakoulun kokeilu Turussa ja korkean asteen täydennyskoulutus. Aikuiskasvatus 2, 3, 95—97. — Turun yliopiston avoimen korkeakoulun toiminnassa aloitettiin syksyllä 1980 koko valtakunnan kattava etäopetuskokeilu. Toiminnan edellyttämä yhteistyöorganisaatio on toiminut hyvin, mutta toiminnan haittana ovat olleet puutteelliset henkilö- ja määräraharesurssit. Avoimen korkeakoulun toiminta edellyttää pysyvää suunnittelu- ja kansliahenkilökuntaa, opiskelijoiden huomioonottoa korkeakoulujen resurssointiperusteissa ja opiskelijoilta perittäviin maksuihin liittyvien kysymysten ratkaisemista. Etäopetuksena toteutettavaa avoimen korkeakoulun opetusta on koordinoitava valtakunnallisella etäopetussuunnitelmalla.

Opetusministeriön asettama avoimen korkeakoulun toimikunta jätti mietintönsä 31.8.1981. Toimikunta määritteli avoimen korkeakoulun käsitteen seuraavasti: *avoim korkeakoulu on koulutuksellista tasa-arvoa edistämään tarkoitettu opintojärjestelmä, joka korkeakoulujen ja eri aikuisoppilaitosten yhteistyöhön perustuen tarjoaa tavoitteellisten korkeakouluasteen opintojen mahdollisuuden valmiutensa eri tavoin hankkineille aikuisille siten, että opiskelupaikka ja -aika sekä opetusmenetelmät sopeutetaan aikuisväestön opintoedellytyksiin.*

Toimikunnan ehdottamaa määräaikaista avoimen korkeakoulun projektia ei toistaiseksi ole asetettu eikä aloitettu etäopetusta käsittele-

vän suunnitelman laadintaa. Opetusministeriö on kuitenkin entiseen tapaan tukenut eräiden korkeakoulujen ylläpitämiä avoimen korkeakoulun kokeiluja myös vuonna 1982. Valtion vuoden 1982 tulo- ja menoarviossa on mm. 900 000 mk:n määräraha täydennyskoulutuksen ja avoimen korkeakoulun kokeilun opetuspalkkioita varten. Tällä määrärahalla, jota on voitu käyttää myös oppimateriaalin laadintaan, avoimen korkeakoulun opetusta on voitu tukea aikaisempaa laajemmin.

Korkeakouluissa on päätyneenä kesänä ollut lausunnolla opetusministeriössä laadittu luonnos korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelman tarkistamiseksi vuosina 1983—86. Suunnitelmaan sisältyy ensimmäisen ker-

ran korkeakoulujen täydennyskoulutuksen kehittämistä käsittelevä osa. Suunnitelman mukaan avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaa lisätään erityisesti ympärivuotisena iltaja- etäopiskeluna työssäkäyvien opiskelun mahdollistamiseksi tieteellisen ja ammatillisen täydennyskoulutuksen ohella. Etäopetuksena tapahtuvasta täydennyskoulutuksesta ja avoimesta korkeakouluopetuksesta on tarkoitus laatia korkeakoulujen toimintaa ohjaava valtakunnallinen etäopetussuunnitelma, kuten jo avoimen korkeakoulun toimikunta ehdotti. Luonnoksessa on pyritty myös arvioimaan avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaa ja kysyntää. Tavoitteeksi on asetettu tämän vuosikymmenen lopussa 20 000 opintoviikon tarjontakapasiteetin saavuttaminen, joten vuonna 1990 tulisi olla käytössä 500 kehittämislainsäädännössä tarkoitettua laskennallista opiskelijapaikkaa. Vuoden 1986 tavoitteeksi on määritelty 200 opiskelijapaikkaa. Opetusministeriön tarkoituksena on, että valtioneuvosto voisi vahvistaa kehittämissuunnitelman vuoden 1983 alussa.

Etäopetuskokeilut Turussa

Maamme tämänhetkisistä avoimen korkeakoulun kokeiluista käytettiin Turun yliopiston aloittamassa toiminnassa merkittävässä määrin hyväksi yleisradion sekä alue- että valtakunnanverkkoa. Aueradiolähetykset alkoivat syksyllä 1978, ja vuoden 1980 syksystä lähtien opetusta on radioitu koko valtakunnan alueelle. Tuolloin aloitettiin ympäristönsuojelun opetus yliopiston, yleisradion, kansalais- ja työväenopistojen, kansanopistojen, kesäyliopistojen sekä aikuisopintojen tutkintotoimikunnan yhteistyönä. Opetus perustui yliopiston opettajien laatimaan opintomonisteeseen, sitä tukeviin opintoradiolähetysiin sekä opistoissa tapahtuvaan opintopiiriopiskeluun. Opistoissa tapahtuvasta opetuksesta ovat vastanneet paikalliset opettajat, jotka yliopiston avoimen korkeakoulun suunnitteluryhmä on perehdyttänyt tehtäviinsä. Kurssin kuulustelut on järjestetty yhteistyössä Aikuisopintojen tutkintotoimikunnan kanssa. Tenttien tarkastajina ovat toimineet yliopiston opettajat. Opistoissa tapahtuvan opiskelun vaihtoehtona on ollut myös opintokerho-opiskelu tai itseopiskelu. Ympäristönsuojelun perus- ja jatkokurssit ovat tällä hetkellä tilattavissa joko kasetteina tai avokelanauhoina Valtion AV-keskuksesta.

Turun yliopiston avoimen korkeakoulun kokeiluun on sisällytetty myös mm. varanottaa-

rin tutkintoon kuuluviin arvosanoihin liittyvää opetusta, jota on annettu iltaisin yliopiston tiloissa, sekä kansalais- ja työväenopistoissa ja yliopiston tiloissa annettua arvosana- ja opintojakso-opetusta. Myös tätä opetusta on osaksi tuettu alueradiolähetyksin. Kuluvana syksynä on yleisradion valtakunnanverkoissa lähetetty yleissivistävä sodan ja rauhan maailma-kurssi.

Avoimen korkeakoulun toimintaa on johtanut yliopiston hallituksen asettama avoimen korkeakoulun suunnitteluryhmä, jossa ovat olleet edustettuina yliopiston tiedekunnat ja keskushallinto, Turun kaupunki, yleisradio ja opetusministeriö. Toiminnan aikana on lisäksi järjestetty neuvotteluja kokeiluun osallistuvien kansalais- ja työväenopistojen rehtorin ja lääninhallituksen kouluosaston kanssa. Kurssitarjonta on toistaiseksi määräytynyt eri yhteistyöosapuolten taholta tulleiden toivomusten ja yliopiston laitosten mahdollisuuksien mukaan. Laajoja koulutustarvekartoituksia ei viime aikoina ole suoritettu. Suunnittelu- ja toteutusorganisaation toiminnasta on saatu sangen myönteisiä kokemuksia ja eri osapuolten yhteistyö on sujunut hyvin.

Turun yliopistossakin avoimen korkeakoulun toiminnan laajentamista on rajoittanut sekä suunnittelu- että taloudellisten resurssien niukkuus. Perustutkintojen uudistaminen on tällä hetkellä vielä pahasti kesken, ja jatkotutkintojen uudistaminen vasta käynnistymässä. Kun näihinkään kehittämishankkeisiin ei ole ollut riittävästi resursseja käytettävissä, on selvää, että yliopisto ei ole kovin laajalla rintamalla käynnistänyt muita uusia kehittämishankkeita.

Kun avoimen korkeakoulun toimintaa on koko yliopistossa koordinoitunut yksi henkilö, jonka apuna on ollut vain virastotyöntekijöitä, virkamiesharjoittelijoita, siviilipalvelusmiehiä ja kesätyöntekijöitä, on selvää, että toimintaa ei ole voitu nykyisestä laajentaa. Erityisesti etäopetuksena toteutettavat kurssit edellyttävät varsinaisen kurssisuunnittelun lisäksi jatkuvia yhteyksiä eri puolilla maata sijaitseviin opiskelijoihin ja opetuspisteisiin, joten pysyvän toiminnan ehdottomana edellytyksenä on vakinainen suunnittelu- ja kansliahenkilökunta. Turun yliopiston tarkoituksena on kuitenkin toistaiseksi jatkaa avoimen korkeakoulun toimintaa suunnilleen tähänastisessa laajuudessa.

Tähänastiset kokemukset ovat osoittaneet, että etäopetuskurssien suunnittelu on varsin työlästä, koska etenkin monitieteisten kurssien toteuttamisessa edellytetään useiden opettajien

yhteistyötä opetussisältöjen koordinoinnissa ja integroinnissa. Lisäksi on otettava huomioon, että korkeakouluopettajat eivät yleensä ole tottuneita radioesiintyjä, joten pelkkä mikrofonin puhuminen ilman läsnäolevaa kuulijajoukkoa saattaa jo sinänsä olla monelle häkellyttävä kokemus.

Mikäli avoimen korkeakoulun opetus koostuu vain olemassa olevien opintojaksojen toteuttamisesta lähiopetuksena, opetus ei luonnollisesti vaadi kovin paljon suunnittelua eikä toteuttaminenkaan ole vaikeata. Sen sijaan jo olemassa olevan kurssin tai opintojakson muuttaminen etäopetuskurssiksi vaatii huomattavan suunnittelu- ja toteutuspanoksen.

Yliopiston avoimen korkeakoulun toiminnassa ei tutkintoon johtavaa koulutusta, täydennyskoulutusta ja yleissivistävää opetusta ole pyritty jyrkästi erottamaan toisistaan. Esim. varanotaarin tutkintoon kuuluvien arvosanojen opetus on palvellut alueen virkamiehiä ja toimihenkilöitä täydennyskoulutuksena. Toisaalta koulutustarjonta on pyritty pitämään monipuolisena siten, ettei se ole yksinomaaisesti rajoittunut esim. yhteiskuntatieteisiin.

On selvää, että avoimen korkeakoulun kursistarjonta vaikuttaa rekrytoitavaan kohdejoukkoon. Kun Turun yliopiston avoimen korkeakoulun kokeilua on pyritty kohdentamaan tutkintoon johtavuuden osalta nimenomaan ei-ylioppilaisiin, opiskelijajoukko on saatu taustaltaan huomattavasti monipuolisemmaksi, joten keskiverto-opiskelija ei ole alle 30-vuotias ylioppilasnainen, kuten eräissä muissa kokeiluissa.

Tulevaisuuden ongelmia

Kun korkeakoulujen täydennyskoulutustoitinta pyrkii lähivuosina laajenemaan, on vaarana, että täydennyskoulutus suuntautuu selaisille ammattillisen täydennyskoulutuksen alueille, joiden rahottaminen on helpointa. Työllisyyskoulutuksena korkeakoulu ovat jopa eräissä tapauksissa toteuttaneet lähinnä yrittäjille tarkoitettuja kursseja, joiden järjestäjäksi kurssien luonne ja sisältö huomioonottaen olisi paremmin sopinut jokin muu taho kuin korkeakoulu. Toivottavasti korkeakoulu eivät kuitenkaan luovu laajemmalle kohdejoukolle tarkoitettua ja luonteeltaan yleissivistävämäästä avoimen korkeakoulun opetuksesta.

Avoimen korkeakoulun kokeiluja toteuttavien korkeakoulujen kurssisuunnittelullinen yhteistyö ja koordinointi on toistaiseksi ollut

melko vähäistä. Näin ollen on jopa etäopetuksena pyritty tarjoamaan kursseja, joiden sisältöalueet ovat verraten lähellä toisiaan. Kun Turun yliopisto toteutti etäopetuksena ympäristönsuojelun kurssin, seuraavana valtakunnallisena kurssina radioitiin Kuopion korkeakoulun suunnittelema ympäristöterveyden kurssi. Vaikka molemmat aihealueet ovat sinänsä ajankohtaisia, myöhemmin laadittava valtakunnallinen etäopetuksen kokonaissuunnitelma koordinoinee toteutettavia hankkeita paremmin myös aihepiiriin osalta.

Etäopetuksen laajentamista on rajoittanut myös se, että yleisradio on voinut toistaiseksi lähettää valtakunnanverkossa vain yhden avoimen korkeakoulun kurssin kunakin lukukautena. Radioitavan etäopetuksen lisääminen edellyttää näin ollen joko avoimen korkeakoulun tähänastista suurempaa priorisointia yleisradion opetusohjelmien eri aihealueiden joukossa tai opetusohjelmien käytössä olevan kokonaislähetysajan lisäämistä nykyisestäään. Avoimen korkeakoulun opetus soveltuu sinänsä hyvin yleisradion kansansivistystehtävään ja monipuolistaa opetusohjelmien sisältöä.

Koska yleisradion lähetysaikoja on ollut niukalti käytettävissä, niistä on syntynyt jonkin verran kilpailua korkeakoulujen kesken. Koska radio-opetuksena toteutettava etäopetus on suhteellisen kallista ja vaatii pitkäaikaisen suunnittelun ja kokemuksen, olisi järkevää, että radio-opetusta kokeilisivat lähitulevaisuudessa vain esim. Turun yliopisto ja Kuopion korkeakoulu, joiden radio-opetus on toistaiseksi ollut laajinta. Avoimen korkeakoulun etäopetuksen toteuttamisessa on myös yleisradion taloudellinen vastuualue jossakin määrin epäselvä.

Avoimen korkeakoulun toiminnan laajentamista on huomattavasti haitannut myös se, että opiskelijoilta perittävistä maksuista ei ole ollut selkeitä säännöksiä. Opetusministeriön tarkoituksena on, että avoimessa korkeakoulussa perittävistä maksuista säädetään myöhemmin erikseen asetuksella, sillä ministeriö on lähtenyt siitä, että korkeakoulujen järjestämä täydennyskoulutus ja avoimen korkeakoulun opetus on maksullista. Maksut on tarkoitus periä joko koulutettavilta kurssimaksuina, kurssin tilaajilta, koulutettavien työnantajilta tai kaikilta tahoilta yhdessä. Mikäli opiskelijoilta ei voida periä maksuja, toiminta ei laajene kovinkaan nopeasti.

Lähteet:

Avoimen korkeakoulun suunnitteluryhmän raportti. 1980. Turun yliopiston avoimen korkeakou-

lun suunnitteluryhmän selvityksiä 1/80. Turku. Heinonen, Arto & Mäkelä, Keijo. 1981. Korkeakoulujen keskityttävä tieteellisyyteen. Aikuiskasvatus 1. 3—4. 102—104.

Luonnos korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelman tarkistamiseksi vv. 1983—1986. 1982. Opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosasto. Helsinki.

Mietintö 1976. Suomen kulttuurirahaston avoimen korkeakoulun toimikunnan mietintö. Helsinki.

Mietintö 1981. Avoimen korkeakoulun toimikun-

nan mietintö. Komiteamietintö 1981:36. Helsinki.

Salmelin, Pentti. 1980. Alueellinen avoin korkeakoulu. Selvitys avoimen korkeakoulun toteuttajista ja toteutusedellytyksistä Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja suomenkielisellä Etelä-Pohjanmaalla. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisusarja A 1/80. Tampere.

Tuomikoski-Leskelä, Paula. 1981. Korkeakoululaitos ja avoin korkeakoulu, KTTS:n julkaisusarja 31. Rauma.